

Wiktor Werner, Zbigniew Wilczyński

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Recepcja twórczości Louisa Ferdinanda Céline'a w zasobach internetowych

About reception of Louis-Ferdinand Celine's literary and political works on Internet

Streszczenie:

W artykule zostanie ukazana specyfika internetowej recepcji literatury i publicystyki politycznej Louisa Ferdinanda Céline'a. Przedstawione zostały specyficzne dla zjawiska takie jak obecność nazwiska Autora i tytułów jego dzieł w wyszukiwarkach internetowych, zjawisko edytowania biografii pisarza na stronach wikipedii (dla różnych języków) wreszcie różne wymiary recepcji twórczości literackiej na portalach czytelniczych (recenzje, polubienia, ratingi, „to reads” listy itp.). Przy powstawaniu artykuły zostały wykorzystane narzędzia badania oraz analizy recepcji wykonane w języku programowania python z wykorzystaniem (między innymi) modułów *pandas*, *matplotlib*, *numpy* oraz środowiska programistycznego *jupyter (ipython)*.

Słowa kluczowe: Céline, recepcja literatury, goodreads, google trends, Python

Abstract:

This article will show the specifics of the online reception of literature and political texts of Louis-Ferdinand Céline. Specific phenomena have been described, such as the presence of the author's name and the titles of his works in web search engines, the phenomenon of editing biographies of the writer on wikipedia sites (for different languages), and various dimensions of reception of literary works on reading portals (reviews, likes, ratings, "to reads", lists, etc). Various research tools and reception analysis tools have been used to create the article. The tools were implemented in the Python programming language with use (among other things) of *pandas* modules, *matplotlib*, *numpy* and the development environment *jupyter (ipython)*.

Keywords: Céline, literary reception, goodreads.com, Google Trends, Python

Louis-Ferdinand Céline (właściwie Louis-Ferdinand Destouches) jest powszechnie uznawany za jednego z najważniejszych francuskich pisarzy XX wieku. Jego najbardziej znanym dziełem jest quasi-biograficzna powieść *Podróż do kresu nocy* wydana w 1932 roku. Napisana nowatorskim, naśladowującym język mówiony stylem książka okazała się wielkim sukcesem wśród krytyków oraz czytelników. Wymiar sukcesu jakim był 38-latek chyba najlepiej podsumował Lew Trocki pisząc, że Louis-Ferdinand Céline wszedł do wielkiej literatury tak, jak inni wchodzi do własnego domu¹.

Jednak rola, którą w historii odegrał lekarz z podparyskiego Courbevoie wykroczyła poza czysto literackie obszary. W latach 1936–1941 Céline napisał cztery polityczne pamflety: *Mea Culpa* (1936), *Bagatelles pour un massacre* (1937), *Ecole des cadavres* (1938) oraz *Les Beaux Draps* (1941). Przełomowe dla jego życia i kariery były tylko pierwsze dwa: wydany niedługo po porażce *Śmierci na kredyt* *Mea Culpa* jest tekstem o silnym wydźwięku antysowieckim i liczy zaledwie 27 stron. Pierwszy pamflet różni się bardzo od trzech pozostałych: jest zwięzły, napisany w przystępny sposób i nie ma antysemickiego charakteru. Pozostałe trzy ze względu na swoją objętość przypominają raczej książki niż broszury czy krótkie rozprawy. Są skrajnie rasistowskie i antysemickie.

Przed wydaniem pamfletów Céline był szanowanym, świetnie się zapowiadającym autorem dwóch powieści, z czego jedną powszechnie uznawano za dzieło wybitne, a drugą za dzieło odważne i kontrowersyjne. Zapraszano go na przyjęcia literackie i starano się zachęcić do wzięcia udziału w debacie publicznej, do politycznego określenia się i zajęcia jasnego stanowiska. Pisarz konsekwentnie odmawiał zaangażowania się w politykę². Niespodziewanie udał się do Związku Radzieckiego i wrażenia z przygnębiającej podróży przyczyniły się do powstania pamfletu *Mea Culpa*. Céline zawiódł lewicę swoim atakiem na Związek Radziecki i tamtejszy komunizm. Wydanie *Bagatelles pour un massacre* oznaczało dla niego koniec dawnego życia. Jak sam twierdził, chciał uchronić Francję przed kolejną światową wojną, do której nawoływali Żydzi. Znalazł się blisko faszystów i publikując trzeci pamflet *Ecole des cadavres*, podtrzymał swoje zdanie, a nawet zażądał ścisłego przymierza Francji z Niemcami, powstania wspólnej armii oraz utworzenia Skonfederowanych Aryjskich Stanów Europy. Wszystkie te posunięcia, wraz z usunięciem Żydów, miały służyć pokojowi. Ostatni pamflet

¹ L. Trocki, *Céline i Poincaré*, przeł. O. Hedemann, „Literatura na Świecie” 1990, nr 12 (233), s.274.

² *Louis-Ferdinand Céline: “I Have Always Been an Anarchist”*, przeł. M. Abidor, <https://www.marxists.org/subject/anarchism/celine/1936-anarchist.htm>, [dostęp: 10.06.2017].

Les Beaux Draps, gdzie Céline proponuje ustrój według własnego pomysłu, nazywany często „komunizmem bez Żydów”, przeszedł bez większego echa i został we Francji Vichy szybko wycofany ze sprzedaży. Céline zajął się pracą nad trzecią powieścią *Guignol's Band*, którą ukończył wiosną 1944 roku. Niedługo później musiał uciekać z Paryża.

Po napisaniu trzech antysemitycznych pamfletów i po zakończeniu wojny Céline został we Francji uznany za wyrzutka, zdrajcę, „potwora kolaboracji” czy po prostu zwyczajnym łajdaka. Późniejsze życie pisarza, nawet wyłączając duńskie więzienie i surowe wygnanie na wyspie Korsør, nie mogło już nigdy przypominać życia sprzed wojny.

O dalszej publikacji pamfletów nie mogło być mowy przede wszystkim ze względów prawnych. Po śmierci pisarza w 1961 roku wdowa po nim, Lucette Almanzor, zabroniła ich wznawiania. Z tego powodu do dnia dzisiejszego nie ukazały się dzieła zebrane Céline'a. Jest także mało prawdopodobne, żeby jakikolwiek sąd zezwolił na powrót trzech rasistowskich i antysemitycznych pamfletów na półki sklepowe, przynajmniej w niezmienionej formie. Wyjątek stanowi jedynie *Mea Culpa*, pamflet do dzisiaj legalnie wydawany i wznawiany.

Wielokrotnie podkreślano podwójny czy nawet potrójny wymiar jego życia – życia wybitnego literata, apolitycznego lekarza, ale też głośnego zwolennika rasizmu i antysemityzmu, autora zarówno wolnych od ideologii książek, jak i politycznie zaangażowanych i wzbudzających ogromne oburzenie pamfletów. Można powiedzieć, że jego życie miało schizofreniczny charakter. Pacjenci człowieka przedstawiającego się jako doktor Destouches nie mieli często pojęcia, że ten sam lekarz pisze powieści, ukrywając się pod pseudonimem Céline. Na nagrobku pisarza czytamy: *Louis-Ferdinand Céline*. Pod tym napisem jest drugi: *Docteur L.F. Destouches*³.

Céline jest obecnie we Francji powszechnie uznawany za wybitnego pisarza, a jego książki można kupić w niemal każdej księgarni. *Podróż do kresy nocy* zajęła wysokie, szóste miejsce na głośnej liście 100 książek stulecia dziennika *Le Monde*. Poświęcono mu dwa pełnometrażowe filmy dokumentalne. Jego zasług dla literatury raczej nikt nie kwestionuje. Niektórzy stawiają go na równi z Proustem. Henri Godard, profesor literatury na Sorbonie specjalizujący się w twórczości Céline'a, stwierdził:

³ F. Vitoux, *Céline: A Biography*, przeł. J. Browner, Nowy Jork 1994, s. 558.

To wielki pisarz francuski, najczęściej tłumaczony i wydawany na świecie po Prouście. (...) Ale poza tym to czysty łajdak⁴.

Céline jako pisarz przeszedł do historii i ma w niej swoje zasłużone miejsce. Natomiast Céline pamphlecionista, antysemita i rasista wciąż dzieli oraz budzi kontrowersje. Najgłośniejsze zamieszanie wybuchło w 2011 roku, kiedy przypadała pięćdziesiąta rocznica śmierci pisarza i spierano się, czy można tę rocznicę wpisać do oficjalnego rządowego grafika obchodów (każdego roku rząd francuski tworzy listę wydarzeń kulturalnych oraz osobistości wartych upamiętnienia). Louis-Ferdinand Céline również miał się znaleźć wśród innych wybitnych osobistości, o czym dowiedział się Serge Klarsfeld, najslynniejszy francuski łowca nazistów i działacz dbający o pamięć Holocaustu. Głośny protest Klarsfelda podzielił opinię publiczną, ale, co może dziwić, podniosło się wiele głosów sprzeciwu wobec tego protestu. Zapoczątkował on polemikę odnośnie antysemickich tekstów. Niektórzy przedstawiciele inteligencji francuskiej uznali, że pisarza nie należy wykreślać z uroczystości albo twierdzili, że przyniesie to więcej szkody niż pożytku. Frédéric Mitterrand, ówczesny minister kultury, zdecydował ostatecznie, że Céline nie będzie upamiętniany podczas narodowych obchodów. Wydarzenie to omawiały nie tylko francuskie, ale również światowe, a nawet niektóre polskie media⁵.

W 2016 roku podobne kontrowersje, choć na mniejszą skalę, wywołała premiera filmu fabularnego *Louis-Ferdinand Céline* w reżyserii Emmanuela Bordieu. Akcja filmu toczy się w 1948 roku w Danii i opowiada o przyjeździe Milтона Hindusa do Céline'a. Reżyser podkreślał, że jego zamiarem było pokazanie zarówno „literackiego geniusza”, jak i „potwora”. Pomijając techniczną stronę realizacji dzieła, wizja reżysera wielu osobom nie przypadła do gustu. Kontrowersyjny temat stał się nośny nie tylko dla francuskich mediów.

⁴ E. Brami, *Céline et la question du patrimoine par Rémi Astruc*, „Le Petit Célinien” 30 września 2011, <http://www.lepetitcelinien.com/2011/09/celine-et-la-question-du-patrimoine-par.html>, [dostęp: 10.06.2017]

⁵ *50 rocznica śmierci pisarza wycofana z obchodów*, Onet wiadomości 21 stycznia 2011, <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/50-rocznica-smierci-pisarza-wycofana-z-obchodow/w27fb>, [dostęp: 10.06.2017].

Film nie spotkał się z uznaniem krytyków i publiczności i zebrał niezbyt entuzjastyczne recenzje. Średnia ocen produkcji w serwisie filmowym IMDb wynosi 5,5 punktów w skali od 1 do 10 (na podstawie 46 ocen⁶).

Naturalnie, Céline nie jest tak dobrze znany na świecie jak we Francji. Wszystkie książki (pomijając pamflety) pisarza zostały wydane po angielsku, więc jego dzieła oraz szeroko rozumiana spuścizna literacka są dostępne dla użytkowników tego języka. Na tle świata anglojęzycznego zdecydowanie wyróżniają się Stany Zjednoczone, gdzie Céline zawsze cieszył się zauważalną popularnością.

Proza Francuza wpłynęła na twórczość wielu amerykańskich pisarzy i nie mam na myśli jedynie najsłynniejszego w tym kontekście ruchu beatników. Żyjący w latach 30. w Paryżu Henry Miller był pod wielkim wrażeniem *Podróży do kresu nocy* i napisał do jej autora pełen podziwu list, wysyłając mu także swój *Zwrotnik Raka*. Céline przyjął ten hołd niewzruszenie i nazwał jego powieść „marną kopią *Podróży*”⁷. Jack Kerouac w jednym z listów napisał:

Myślę, że Miller jest wielkim człowiekiem, ale Céline, jego mistrz, jest gigantem⁸.

Kerouac poświęcił zresztą Francuzowi wiersz⁹. To właśnie Jack Kerouac, Allen Ginsberg oraz William Burroughs byli jego najsłynniejszymi fanami spośród beatników. Uważnie śledzili jego coraz odważniejszą stylistycznie powojenną twórczość. W lipcu 1958 roku Ginsberg i Burroughs odwiedzili pisarza w jego podparyskim domu i spędzili z nim kilka godzin. Doszło do zabawnej sytuacji, kiedy Ginsberg, Żyd z pochodzenia, przestraszył

⁶ *Louis-Ferdinand Céline* (2016), Internet Movie Database, <http://www.imdb.com/title/tt4625536/>, [dostęp: 10.06.2017].

⁷ F. Vitoux, dz. cyt., s. 271.

⁸ I. MacFadyen, *Henry Miller and William Burroughs: An Overview*, „Reality Studio. A William S. Burroughs Community”, <http://realitystudio.org/scholarship/henry-miller-and-william-burroughs-an-overview/>, [dostęp: 10.06.2017].

⁹ R. Dale, *Celine's influence on Jack Kerouac*, „The Beat Handbook. 100 Days of Kerouactions” 25 czerwca 2011, Blogger, <http://thedailybeatblog.blogspot.com/2011/06/celines-influence-on-jack-kerouac.html>, [dostęp: 10.06.2017].

się dużych psów obronnych i spytał gospodarza, czy są niebezpieczne. Céline odrzekł, że psy tylko hałasują, chroniąc go przed Żydami. Potem rozmawiali długo o narkotykach i literaturze. Po latach Ginsberg wspominał, że spotkanie przebiegło w miłej, pełnej szacunku, przyjacielskiej atmosferze. Na koniec obdarowali gospodarza swoimi książkami i pożegnali go jako „największego pisarza we Francji”, co Céline żartobliwie poprawił na „największego we wszechświecie”¹⁰.

Prawdopodobnie najślynniejszymi amerykańskimi entuzjastami jego pisarstwa pozostaną na długo Kurt Vonnegut, Philip Roth, Joseph Heller i Charles Bukowski. Vonnegut jest autorem długiej przedmowy do „trylogii wojennej”, a sam Céline jest wspomniany w *Rzeźni numer pięć*. Vonnegut, podobnie zresztą jak Roth, wykładał na uniwersytecie o pisarstwie Francuza i nazywał *Podróż do kresy nocy* swoją inspiracją, do której czytania wracał podczas przeżywania osobistych kryzysów. Roth stwierdził, że czytając Céline’a jest zmuszony zapomnieć o swojej żydowskiej tożsamości, nazwał go także „swoim Proustem” oraz „wielkim wyzwolicielem”¹¹. Bukowski wielokrotnie nawiązywał do jego twórczości i określił go mianem „największego pisarza od 2000 lat”. Joseph Heller, autor bestsellerowej powieści *Paragraf 22*, podczas swoich wykładów z literatury opowiadał o inspiracji, którą zawdzięczał pisarzowi¹².

Fabularne książki Céline’a są zatem powszechnie dystrybuowane, czytane i dyskutowane. Pamflety (będące faktycznie również książkami, choć politycznymi) są blokowane przez prawo i z konieczności istnieją poza nim, obecnie głównie w sferze internetowej. Choć na szczęście obecności pisarza w sieci nie można sprowadzić wyłącznie do recepcji jego pism politycznych, to ich zła sława sprawia, że ten aspekt twórczości jest tam mocno eksponowany oraz omawiany. Do tego czasu nie doczekaliśmy się krytycznego, opatrzonego komentarzem naukowym wydania pamfletów.

Oczywiście sam zakaz wznawiania nie sprawił, że o tekstach zapomniano. Nieliczne zachowane egzemplarze trafiły do akademickich bibliotek, gdzie są udostępniane przede wszystkim badaczom, a inne zapewne były dyskretnie i prywatnie udostępniane przez tych,

¹⁰ B. Miles, *The Beat Hotel: Ginsberg, Burroughs, and Corso in Paris*, 1958-1963, Nowy Jork 2001, s. 132-133.

¹¹ A. Docx, *A Gentler Céline*, „The New Yorker” 27 maja 2013, <http://www.newyorker.com/books/page-turner/a-gentler-cline>, [dostęp: 10.06.2017].

¹² S. Hager, *Joseph Heller and Louis-Ferdinand Celine*, „The Tin Whistle” 25 stycznia 2012, Wordpress, <https://stevenhager420.wordpress.com/2012/01/25/my-letter-from-joseph-heller/>, [dostęp: 10.06.2017].

którzy je posiadali, a nawet powielane dalej. Nie istnieją dane dotyczące nielegalnego, drugiego obiegu. Czas płynie jednak nieubłaganie i od wydania *Bagatelles pour un massacre* minęło już 80 lat, od wydania *Les Beaux Draps* 76 lat. Trwałość papieru zależy od jego rodzaju oraz warunków przechowywania, natomiast każdy używany egzemplarz dodatkowo starzeje się szybciej i także z tego powodu książki wydane jeszcze przed wojną muszą być dzisiaj w gorszym stanie niż przed kilkudziesięcioma laty. Pamflety mogłyby funkcjonować dalej, w cieniu, wznawiane poza prawem, dostępne dla garstki zainteresowanych, ale pojawił się internet. Kwestią czasu było pojawienie się utworów Céline'a w sieci, nie wyłączając pamfletów, tak samo jak kwestią czasu było ich przetłumaczenie na inne języki, w tym na angielski.

W 2006 roku strona internetowa vho.org, przedstawiająca się jako „największa światowa witryna historycznego rewizjonizmu” opublikowała pierwszy z antysemickich pamfletów w angielskim tłumaczeniu jako *Trifles for a massacre*. Tłumacz tego pierwszego angielskiego wydania pozostał anonimowy. Wydawnictwo aaargh zamieściło komentarz:

(...) Wbrew pogłosce, pamflety nie są zakazane przez prawo, przepis czy sąd. Nie zostały wznowione przez szanowane domy wydawnicze ponieważ autor, po powrocie do Francji, chciał utrzymać władzę nad wznowieniami książek, które napisał, żeby móc się utrzymać. Ta możliwość nie może być dalej brana pod uwagę w związku ze śmiercią autora w 1961 roku. Nikt nie ma prawa przeszkadzać uzasadnionej ciekawości kolejnych pokoleń dotyczącej tego, kto był olśniewającym ogniwem francuskiej literatury połowy dwudziestego wieku. Po jego śmierci w 1961 roku, wdowa po nim, Lucette Almanzor, tancerka, zakazała jakichkolwiek wznowień i pozywała do tych, którzy próbowali. Wciąż to robi. Wierzmy, że powody wdowy są osobiste i nie akceptujemy usunięcia takiego arcydzieła z wiedzy naszych czasów. Czytelnicy, jak również obywatele w ogóle, mają prawo czytać i wiedzieć. Nikt nie może odebrać im tego prawa, odebrać go nam¹³

Tekst jest rozpowszechniany na wielu stronach, odnośnik do niego znajduje się także

¹³ L.-F. Céline, *Trifles for a massacre*, [b.m.] 2006, <https://archive.org/details/TriflesForAMassacre>, [dostęp: 10.06.2017].

na angielskiej stronie pisarza na Wikipedii¹⁴. Wdowa po pisarzu ma 105 lat. Przed laty oświadczyła:

Zakazałam wznowień pamfletów. I niestrudzenie pozywałam wszystkich, którzy potajemnie wydawali je we Francji i poza nią. Te pamflety istniały w pewnym historycznym kontekście, w szczególnym czasie i przyniosły Louisowi i mnie samo nieszczęście. Nie ma żadnego powodu, żeby istniały dzisiaj¹⁵

W 2016 roku człowiek przedstawiający się jako tłumacz Szandor Kuragin udostępnił na platformie wordpress.com tekst drugiego antysemitowskiego pamfletu *Ecole des cadavres*, dodatkowo opatrując tłumaczenie wprowadzeniem oraz uwagami tłumacza¹⁶.

Treść *Les Beaux Draps*, czwartego, ostatniego pamfletu pisarza jest dostępna w internecie w całości po francusku i w obszernych fragmentach po angielsku. Niezwykle prawdopodobne jest, że to najkrótsze, liczące 222 strony, dzieło również zostanie w całości przetłumaczone.

Faktem jest, że trzy pamflety istnieją swobodnie poza prawem i mają się dobrze, a nawet lepiej, niż kiedykolwiek przedtem. Dawno wydostały się spod kurateli wąskiego grona naukowców i nielicznych posiadaczy fizycznych kopii.

Kogo antysemitowskie i rasistowskie pamflety mogą interesować najbardziej? Najbardziej interesują dociekliwych miłośników pisarza oraz współczesnych antysemitów i rasistów. Atrakcyjność Céline'a w tych ostatnich kręgach musi zwiększać jego nieprzejednana nawet po wojnie postawa, niechęć do jakichkolwiek przeprosin, do odwołania tego, co napisał i do przyznania się do winy.

Z różnych, najczęściej motywowanych politycznie, powodów Céline'a upodobały sobie środowiska białych nacjonalistów, białych supematystów, rasistów, nacjonalistów, antysemitów czy szersze kręgi zwolenników politycznych ruchów takich jak europejska

¹⁴ *Louis-Ferdinand Céline*, [w:] *Wikipedia. Wolna encyklopedia*, https://en.wikipedia.org/wiki/Louis-Ferdinand_C%C3%A9line, [dostęp: 10.06.2017].

¹⁵ W. Mason, *Uncovering Céline*, „The New York Review of Books” 10 stycznia 2010, <http://www.nybooks.com/articles/2010/01/14/uncovering-celine/>, [dostęp: 10.06.2017].

¹⁶ L.-F. Céline, *School of corpses*, przeł. S. Kuragin, <https://schoolforcorpses.wordpress.com/>, [dostęp: 10.06.2017].

Nowa Prawica (Nouvelle Droite) czy amerykańska Alternatywna Prawica (Alt-Right). Tę barwną mozaikę ludzi i poglądów trudno ująć w jedną całość, skupię się tylko na niektórych przykładach.

Stormfront, działająca od 1996 roku najstarsza i najsłynniejsza witryna dla „rasowych realistów i idealistów” rozczarowuje pod kątem zawartości związanej z pisarzem. Forum zawiera mniej niż dziesięć związanych z nim tematów w języku angielskim, z których najświeższy został założony w 2009 roku¹⁷. Autor czterech wpisów zamieścił poświęcony Célinowi artykuł autorstwa Michaela Hoffmana zatytułowany *Céline, Smasher Of Every Known Taboo*, a także umieścił odnośniki do dwóch sfilmowanych wywiadów z pisarzem oraz do angielskiego tłumaczenia *Bagatelles pour un massacre*. Ten sam artykuł Hoffmana w sieci występuje jeszcze tylko na Vanguard News Network¹⁸, innej witrynie białych suprematystów założonej w 2000 roku. Zapewne nie jest przypadkiem, że treść artykułu koncentruje się nie tyle na artystycznej, co na politycznej stronie życia pisarza. Forum Stormfront zawiera również temat z 2006 roku z szesnastoma wypowiedziami użytkowników mieszczącymi się na dwóch stronach¹⁹.

Dwie „klasyczne” dla rasistów strony mają zatem niewiele do zaoferowania, jeżeli interesuje nas Céline, a ich fora to łącznie zaledwie kilkanaście nieaktywnych tematów z niewielką liczbą odpowiedzi. Czy zatem umieszczanie tych informacji, uwzględniając ich późniejszą znikomą popularność, było w zasadzie bezcelowe? Nie sądzę, ponieważ nawet „martwe” tematy są widoczne w wyszukiwarkach i dalej są źródłem wiedzy dla czytających, których jest zawsze o wiele więcej niż tych, którzy aktywnie się udzielają. Z czysto teoretycznego punktu widzenia istnieje szansa, że nawet przypadkowy czytelnik może odkryć dla siebie zupełnie nowe treści.

Jest stosunkowo wiele zaangażowanych politycznie stron i blogów internetowych, które zawierają choćby pojedyncze artykuły bądź wzmianki odnoszące się do pisarza. Można czasem odnieść wrażenie, że dla wielu sama znajomość danej postaci stanowi pewną wartość, ponieważ ludzie lubią podpieierać własne poglądy twierdzeniami osób słynniejszych oraz zdolniejszych od nich samych, odwołując się do autorytetów. Na przykład poświęcony

¹⁷ M. Hoffman, *Céline, Smasher of Every Known Taboo*, <https://www.stormfront.org/forum/t607051/>, [dostęp: 10.06.2017].

¹⁸ Tamże.

¹⁹ *Louis Ferdinand Celine - quote*, <https://www.stormfront.org/forum/t271765/>, [dostęp: 10.06.2017].

zagadnieniom „białej tożsamości” magazyn internetowy *The Occidental Observer* zamieścił artykuł politologa Toma Sunica zatytułowany *Louis Ferdinand Céline – An Anarcho-Nationalist*²⁰, który spotkał się z polemiką ze strony wspomnianego wcześniej historyka Michaela Hoffmana, prowadzącego rewizjonistycznego bloga *revisionistreview*. Wytykający Sunicowi błędy artykuł Hoffmana *Mistaken Beliefs About Louis Ferdinand Céline* doczekał się siedmiu komentarzy²¹. Obaj autorzy nie kontynuowali rozpoczętego tematu, podobnie zresztą jak publikujące ich witryny, jest to więc przypadek sytuacji, kiedy Céline pojawia się na danej stronie, ale tylko raz i w konkretnym kontekście. Nie mamy więc tutaj – tak samo jak na wielu innych stronach – do czynienia ze stałym, powracającym zainteresowaniem pisarzem. Takie zainteresowanie jest stosunkowo rzadkie.

Oryginalnym, wyjątkowym przykładem takiego zainteresowania jest poświęcony kulturze blog *The Chiseler* opisany jako „zapomniani autorzy, zaniedbane gwiazdy i utracone języki odkryte raz jeszcze”. Autorem bloga jest amerykański pisarz i dziennikarz Jim Knipfel. Na blogu znajduje się wiele wpisów na temat Céline’a, których większość prezentuje wybraną korespondencję przetłumaczoną przez Mitchella Abidora, choć znajdziemy tam również artykuł Knipfela *Everybody’s Wrong About Céline*²², a nawet kuriozalny żart primaaprilisowy przedstawiający rzekomo autentyczne, odnalezione listy pisarza. Na szczególną uwagę zasługuje jednak artykuł próbujący wyjaśnić antysemityzm pisarza, *Céline And The Lost Cause Of Anti-semitism*²³, a także jego listy do wydawcy²⁴. W przypadku Knipfela należy raczej wykluczyć wszelkie motywacje polityczne, jego zainteresowanie pisarzem nie wydaje się być nimi powodowane.

Założona w 2006 roku Metapedia, internetowa encyklopedia bardzo przypominająca

²⁰ T. Sunic, *Louis Ferdinand Céline — An Anarcho-Nationalist*, „Occidental Observer” 24 marca 2010, <http://www.theoccidentalobserver.net/authors/Sunic-Celine.html>, [dostęp: 10.06.2017].

²¹ M. Hoffman, *Mistaken beliefs about Louis-Ferdinand Céline*, „Revisionist Review” 25 marca 2010, Blogger, <http://revisionistreview.blogspot.com/2010/03/mistaken-beliefs-about-louis-ferdinand.html>, [dostęp: 10.06.2017].

²² J. Knipfel, *Everybody’s wrong about Céline*, „The Chiseler”, <http://chiseler.org/post/13349046608/everybodys-wrong-about-celine>, [dostęp: 10.06.2017].

²³ Tenże, *Céline and the lost cause of anti-semitism*, „The Chiseler”, <http://chiseler.org/post/98478993271/celine-and-the-lost-cause-of-anti-semitism>, [dostęp: 10.06.2017].

²⁴ Tenże, *Céline battles his Publisher*, „The Chiseler”, <http://chiseler.org/post/98479952346/celine-battles-his-publisher>, [dostęp: 10.06.2017].

Wikipedię, posiada dużą stronę poświęconą pisarzowi²⁵. Choć ludzie stojący za Metapedią przedstawiają ją w neutralny sposób pisząc, że jest to „alternatywna encyklopedia, która skupia się na kulturze, sztuce, nauce, filozofii i polityce”, strona w rzeczywistości prezentuje skrajne poglądy²⁶. Założona przez szwedzkich neonazistów, doczekała się swoich edycji w 16 innych europejskich językach.

Na temat Céline’a najwięcej można znaleźć na stronie Counter-Currents Publishing założonej w 2010 roku przez Grega Johnsona oraz opatrzonej hasłem „Książki Przeciw Czasowi”. Counter-Currents Publishing to codziennie aktualizowana witryna będąca jednocześnie wydawnictwem publikującym książki, a ludzie tam skupieni zajmują się także tłumaczeniami, nagrywaniem internetowych audycji oraz filmów. Cała ta aktywność koncentruje się wokół tematyki tradycjonalizmu, tożsamości i nacjonalizmu, nie wyłączając przy tym kwestii rasowych, które na pierwszy rzut oka mogą wydawać się mniej eksponowane niż w przypadku typowych stron białych nacjonalistów. Należy przy tym dodać, że cała ta praca dawała i daje bardzo wymierne efekty w postaci rosnącej liczby odsłon i nowych czytelników, o czym z dumą poinformował Johnson w specjalnym podsumowaniu²⁷, w którym określił Counter-Currents jako „najlepszą stronę o Alt-right”. Portal gromadzi również teksty (głównie tłumaczenia z angielskiego) w wielu europejskich językach, także po polsku²⁸. Na tle wielu innych stron o podobnej tematyce Counter-Currents wyróżnia się profesjonalizmem oraz skutecznym użyciem nowoczesnych form.

Chociaż Céline nie należy do wydawanych i wznawianych przez wydawnictwo pisarzy to strona posiada tag, którym oznaczane są związane z nim treści²⁹. Zawartość ta zajmuje trzy strony, dwadzieścia pięć wpisów (plus komentarze pod nimi), z których większość to teksty różnych autorów poświęcone jego życiu i twórczości. Pomijając krótkie

²⁵ *Louis-Ferdinand Céline*, [w:] *Metapedia. The alternative encyclopedia*, http://en.metapedia.org/wiki/Louis-Ferdinand_C%C3%A9line, [dostęp: 10.06.2017].

²⁶ *Metapedia*, [w:] *Wikipedia. Wolna encyklopedia*, <https://en.wikipedia.org/wiki/Metapedia>, [dostęp: 10.06.2017].

²⁷ G. Johnson, *Counter-Currents/North American New Right Newsletter: December 2016*, „Counter Currents”, <http://www.counter-currents.com/2017/01/counter-currents-nanr-newsletter-december-2016/>, [dostęp: 10.06.2017].

²⁸ *In polish* [tag], „Counter Currents”, <http://www.counter-currents.com/tag/in-polish/>, [dostęp: 10.06.2017].

²⁹ *Louis-Ferdinand Céline* [tag], „Counter Currents”, <http://www.counter-currents.com/tag/louis-ferdinand-celine/>, [dostęp: 10.06.2017].

teksty okolicznościowe, związane z kolejnymi rocznicami śmierci pisarza, na szczególną uwagę zasługują wartościowe artykuły.

Dwa z nich, *Louis-Ferdinand Céline's Trifles for a Massacre*³⁰ Johnsona oraz *Introduction to Céline's Trifles for a Massacre*³¹ François Gardeta przedstawiają czytelnikowi najślynniejszy pamflet pisarza, podkreślając nie tylko jego antysemityzm, ale również pacyfizm, kładąc nacisk na fakt, że tytułowa „masakra” (alternatywnie „pogrom” w zależności od tłumaczenia) miała dotknąć nie Żydów, lecz Aryjczyków zabijających się nawzajem w kolejnej wojnie. Johnson dodatkowo zachęcił czytelników do kupna nielegalnego, papierowego wydania pamfletu wydanej w 2010 roku w limitowanym nakładzie przez wydawnictwo Les Editions de La Reconquête, natomiast Gardet napisał także współczesne wprowadzenie do drugiego antysemickiego pamfletu³², *Ecole des cadavres*, który w nie był jeszcze wówczas dostępny w Internecie po angielsku (pełen tekst pojawił się dopiero w 2016 roku).

Counter-Currents przetłumaczyło i opublikowało dwa teksty napisane przez Roberta Brasillacha, młodego, wybitnego pisarza francuskiej kolaboracji. W pierwszym z nich, napisanym w 1938 roku, Brasillach przychylnie recenzuje pierwszy antysemicki pamflet Céline'a³³, w drugim z 1943 roku streszcza z podziwem dorobek starszego kolegi, zwięźle omawiając nie tylko jego książki-pamflety, ale również wracając do jego błyskotliwego debiutu³⁴, pisząc z podziwem o „arcydziele” i szukając w nim przesłania odpowiedniego dla ówczesnego czasu.

Johnson zamieścił także niezwykle emocjonalny tekst samego pisarza z 1948 roku będący jego odpowiedzią na ataki ze strony Jeana-Paula Sartre'a, który po wojnie zarzucał mu przyjmowanie pieniędzy od Niemców oraz domagał się dla niego kary śmierci³⁵.

³⁰ G. Johnson, *Louis-Ferdinand Céline's Trifles for a Massacre*, „Counter Currents”, <http://www.counter-currents.com/2011/03/louis-ferdinand-celines-trifles-for-a-massacre/>, [dostęp: 10.06.2017].

³¹ F. Gardet, *Introduction to Céline's Trifles for a Massacre*, „Counter Currents”, <http://www.counter-currents.com/2011/03/introduction-to-celines-trifles-for-a-massacre/>, [dostęp: 10.06.2017].

³² Tenże, *Preface to Céline's The School for Cadavers*, „Counter Currents”, <http://www.counter-currents.com/2011/05/preface-to-celines-the-school-for-cadavers/>, [dostęp: 10.06.2017].

³³ R. Brasillach, *Céline's Trifles for a Massacre*, „Counter Currents”, <http://www.counter-currents.com/2012/05/celines-trifles-for-a-massacre/>, [dostęp: 10.06.2017].

³⁴ Tenże, *Céline's Journey to the End of the Night*, „Counter Currents”, <http://www.counter-currents.com/2013/05/celines-journey-to-the-end-of-the-night/>, [dostęp: 10.06.2017].

³⁵ L.-F. Céline, *Tempest in a Teapot: Céline on Sartre*, przeł. M. Abidor, „Counter Currents”, <http://www.counter-currents.com/2011/05/tempest-in-a-teapot-celine-on-sartre/>. [dostęp: 10.06.2017].

Niektóre książki (zwłaszcza otwierające „trylogię niemiecką” *Z zamku do zamku*³⁶) pisarza doczekały się omówienia przez Margaret Metroland, autorkę dwóch opublikowanych na stronie tekstów. Według mnie spośród wszystkich zamieszczonych na stronie artykułów na temat pisarza najbardziej przydatny jest przekrojowy artykuł zaczerpnięty z książki Dominique’a Vennera na temat francuskiej kolaboracji³⁷, który redakcja przetłumaczyła i nadała własny tytuł. Venner starannie opisał życie i poglądy pisarza zwłaszcza w tych obszarach, które często są mniej znane bądź przeinaczane, wyjaśniając na przykład skomplikowane, zmieniające się proporcje antysemityzmu w pamfletach czy przybliżając niejasne dla wielu poglądy polityczne ich autora.

Popularyzacją postaci pisarza, jego dzieł oraz idei w internecie nie zajmują się wyłącznie ludzie oddani partykularnym interesom. Najważniejszą stroną prowadzoną przez apolitycznego pasjonata pozostaje francuskojęzyczne *Le Petit Célinien*, które gromadzi archiwalia oraz informuje o nowościach związanych z pisarzem. Założyciel strony, Émile Bami, prowadził niegdyś księgarnię sprzedającą dzieła Céline’a, napisał również książkę na temat jego manuskryptów oraz rzadkich wydań³⁸. Dostępne w internecie bogate zbiory *Le Petit Célinien*: zdjęcia, filmy, wywiady oraz inne teksty są świetnym źródłem, choć oczywiście wadą strony jest brak angielskiej wersji językowej.

Kilka ciekawych wpisów na temat pisarza i jego dzieł zawiera poświęcony książkom blog *the evening redness in the west* prowadzony przez anonimowego autora³⁹. Zdecydowanie najcenniejszy i występujący tylko w tym miejscu w internecie jest artykuł Alice Kaplan *The Céline Effect: A 1992 Survey of Contemporary American Writers*⁴⁰. Autorka jest amerykańską badaczką i specjalistką od literatury francuskiej⁴¹. Kaplan wiele swoich prac poświęciła

³⁶ M. Metroland, *Céline at Sigmaringen, 1944–45*, „Counter Currents”, <http://www.counter-currents.com/2016/05/celine-at-sigmaringen-1944-45/>, [dostęp: 10.06.2017].

³⁷ D. Venner, *Céline: Literary Giant & Racial Nationalist*, „Counter Currents”, <http://www.counter-currents.com/2015/10/celine-literary-giant-and-racial-nationalist/>, [dostęp: 10.06.2017].

³⁸ B. Ivry, *Notorious Anti-Semite Louis-Ferdinand Céline and the Jews Who Read Him*, „Forward” 23 sierpnia 2011, <http://forward.com/culture/141828/notorious-anti-semite-louis-ferdinand-celine-and-t/>, [dostęp: 10.06.2017].

³⁹ „The Evening Redness In the West”, <https://theeveningrednessinthewest.wordpress.com/>, [dostęp: 10.06.2017].

⁴⁰ *the céline effect: “céline is a great liberator; I feel called by his voice” — Philip Roth*, „The Evening Redness In the West” 5 października 2008, <https://theeveningrednessinthewest.wordpress.com/2008/10/05/the-celine-effect-celine-is-a-great-liberator-i-feel-called-by-his-voice%E2%80%94Philip-Roth/>, [dostęp: 10.06.2017].

⁴¹ *Alice Yaeger Kaplan*, „Texas Archival Resources online”, The University of Texas in Austin, <http://www.lib.utexas.edu/taro/uthrc/00468/hrc-00468.html>, [dostęp: 06.10.2017].

kolaborującym pisarzom oraz faszystowowi, napisała także książkę na temat procesu Roberta Brasillacha*. Jej artykuł na temat Céline'a nie tylko omawia dawną i obecną recepcję jego dzieł w Stanach Zjednoczonych, ale również opisuje wyniki ankiety, którą przeprowadziła wśród współczesnych amerykańskich pisarzy. Wysłała ankiety do 163 i otrzymała 65 odpowiedzi (55 przynajmniej o nim słyszało, 43 czytało jego książki). Co ciekawe, aż trzynastu stwierdziło, że zna jego pamflety.

Co oczywiste, Céline występuje w wielu miejscach w sieci. Dużą grupę stron zawierających cenną, związaną z nim zawartość stanowią strony, na których pisarz pojawił się tylko raz, czasem bez konkretnego powodu, a częściej w związku z jakimś wydarzeniem. Innymi słowy, nie zawsze treści dotyczące interesującego nas tematu oraz samo ich tworzenie mają charakter zorganizowany, tak jak to widzimy w przypadku politycznego *Counter-Currents* czy hobbystycznego *Le Petit Célien*.

Świadczeniami „spontanicznego” i jednostkowego występowania Céline'a są liczne strony i blogi internetowe. Na przykład blog *The Allen Ginsberg Project* zawiera wpis dotyczący kontaktów pomiędzy beatnikami a pisarzem⁴² a strona tłumacza Thomasa Christensena zawiera jego tekst na temat baletów Céline'a⁴³. Takich pojedynczych przypadków jest naturalnie najwięcej, choć nie zawsze wiążą się z pewną zaznaczoną wcześniej spontanicznością, ponieważ niektóre portale zamieszczają treści w odpowiedzi na jakieś wydarzenia (dlatego Céline, podobnie zresztą jak wielu innych pisarzy, pojawia się na portalach newsowych z okazji rocznicy śmierci, przy okazji powstania filmu czy zaistnienia innego, głośnego tematu z nim związanego).

Badając recepcję pisarza oraz jego dzieł pod względem statystycznym posłużyliśmy narzędziami oferowanymi przez Google Trends, danymi z portalu Wikipedia oraz danymi z portalu książkowego Goodreads. Prezentowane dalej wykresy zostały sporządzone na przy zastosowaniu języka programowania Python i biblioteki Matplotlib.

Trendy Google (Google Trends) to darmowy serwis Google udostępniający informacje na temat ilości, pochodzenia, zależności od czasu i głównych regionów zapytań kierowanych do wyszukiwarki Google. Google Trends wykorzystuje dane z wyszukiwarki Google i na ich podstawie pokazuje, jak często dana fraza jest wyszukiwana. W artykule

⁴² Louis Ferdinand Céline (1894 -1961), „The Allan Ginsberg Project” 27 maja 2014, Blogger, <http://ginsbergblog.blogspot.com/2014/05/louis-ferdinand-celine-1894-1961.html>, [dostęp: 06.10.2017].

⁴³ T. Christensen, *Dance Macabre: The Ballets of Céline*, „Right Reading”, <http://www.rightreading.com/celine/celine.htm>, [dostęp: 10.06.2017].

naukowym *Predicting the Present with Google Trends* H. Choi i H. Varian opisali, jak można użyć danych do prognozowania wartości wskaźników ekonomicznych⁴⁴. Narzędzie to jest często wykorzystywane do tworzenia prognoz biznesowych, ale jego możliwości nie kończą się na badaniu popularności produktów. Przykładowo H. Carneiro i E. Mylonakis, autorzy naukowego artykułu *Google Trends: A Web-Based Tool for Real-Time Surveillance of Disease Outbreaks* twierdzili, że Google Trends może być używane do obserwowania rozprzestrzeniających się chorób zakaźnych, sygnalizując ich obecność, nawet szybciej, niż powołane w tym celu centra epidemiologiczne⁴⁵.

Poniższe dwa wykresy słupkowe (wykres 1 i wykres 2) przedstawiają recepcję książek Céline'a na podstawie danych zebranych z Goodreads. Użytkownicy portalu, będący jednocześnie czytelnikami, oznaczali oraz oceniali książki i te właśnie informacje zostały przeniesione na wykresy. Słupki pierwszego wykresu (z pominięciem ciemnoniebieskich reprezentujących rok wydania) pokazują kolejno liczbę ocen (kolor czerwony), liczbę recenzji (fioletowy), liczbę osób, które przeczytały daną książkę (złoty) oraz liczbę osób, które chcą ją przeczytać (jasnoniebieski).

Wykres 1 graficznie obrazuje liczbowe parametry dzieł pisarza, przy czym bardzo wyraźnie widać zdecydowaną dominację jego pierwszej powieści. *Podróż do kresy nocy* ustępuje *Śmierci na kredyt* pod jednym tylko względem – ponad dwa razy więcej użytkowników zaznaczyło, że woli przeczytać drugą powieść (*to-reads*). Poza tym, na podstawie przedstawionych danych można wysnuć wniosek, że rację mają ci, którzy określają Céline'a mianem „pisarza jednej książki”. Przewaga debiutanckiej książki jest miazdząca, ponieważ niemal 60 tys. użytkowników zaznaczyło przeczytanie *Podróży...*, niecałe 15 tys. *Śmierci...* i tylko niewiele ponad tysiąc osób przeczytało trzecią powieść, czyli *Guignol's Band*. Późna twórczość pisarza charakteryzuje się bardzo znikomą popularnością, co ciekawe, na wyrównanym i niskim poziomie.

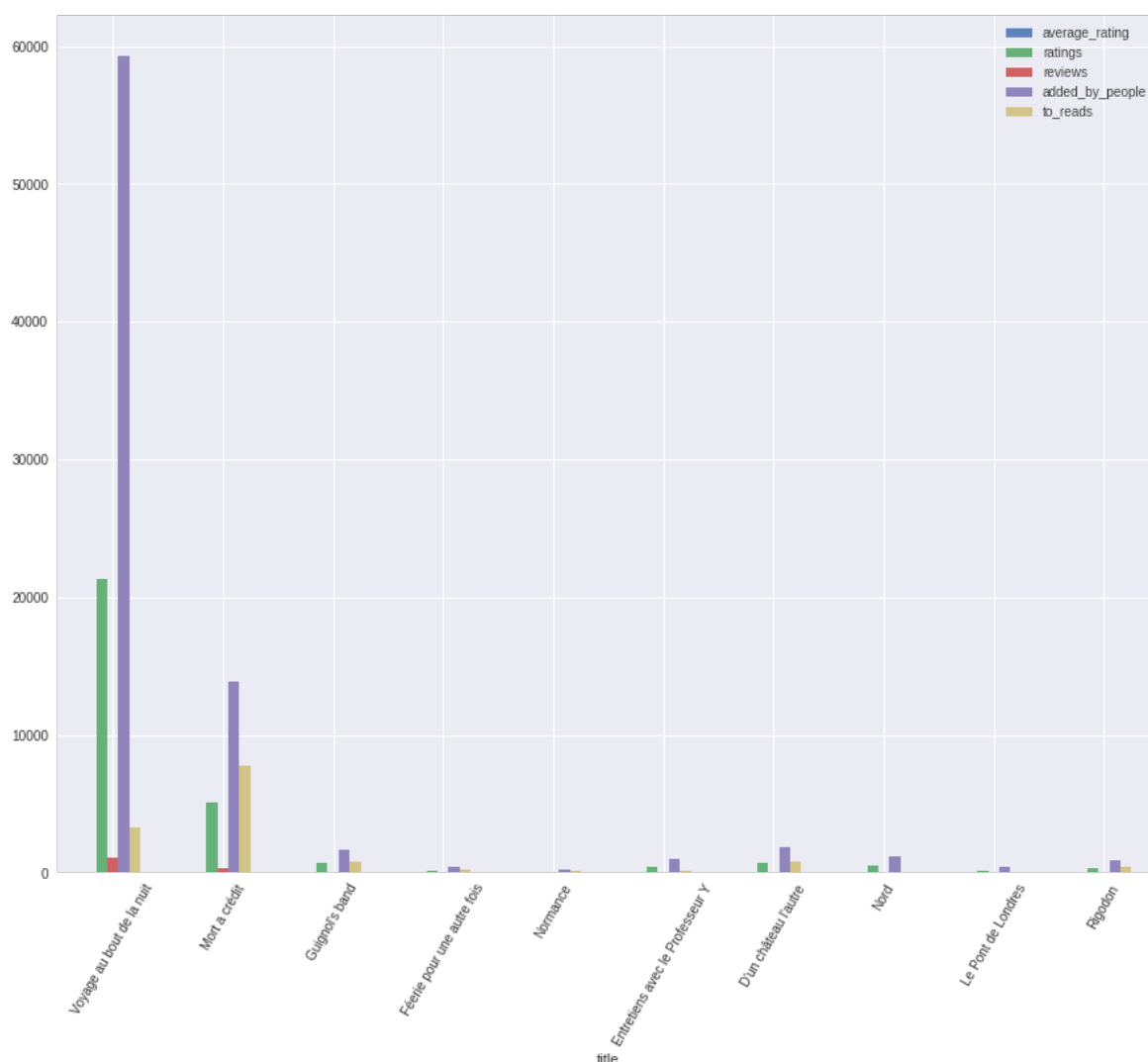
Na podstawie tego wykresu wysuwam także założenie, że przytłaczająca większość czytelników poprzestaje na przeczytaniu *Podróży...*, przy czym wielu z nich wyraziło ochotę przeczytania jego drugiej powieści – widocznie przeważają przy tym ci, którzy deklarują, że

⁴⁴ H. Choi, H. Varian, *Predicting the Present with Google Trends*, „Economic Record” 2012, nr 88, s. 2–9.

⁴⁵ H. Carneiro, E. Mylonakis, *Google Trends: A Web-Based Tool for Real-Time Surveillance of Disease Outbreaks*, „Clinical Infectious Diseases”, listopad 2009, s. 1557–1564.

prze czytali *Śmierć na kredyt*.

Wykres 1 pokazuje też dobitnie, że późne, bardzo eksperymentalne pod względem stylu pisanstwo Céline'a jest obecnie w stanie zainteresować nielicznych.

Wykres 1. Recepcja książek L-F Céline'a wśród użytkowników portalu Goodreads

Wykres 2 stanowi uzupełnienie poprzedniego wykresu, zestawiając ze sobą wartości liczbowe parametrów, którymi czytelnicy oznaczają książki. Na podstawie wykresu można przykładowo stwierdzić, że otwierająca „trylogię wojenną” powieść *Z zamku do zamku* przewyższa pod względem ilościowym powieść *Rigodon*, trzecią część trylogii i zarazem

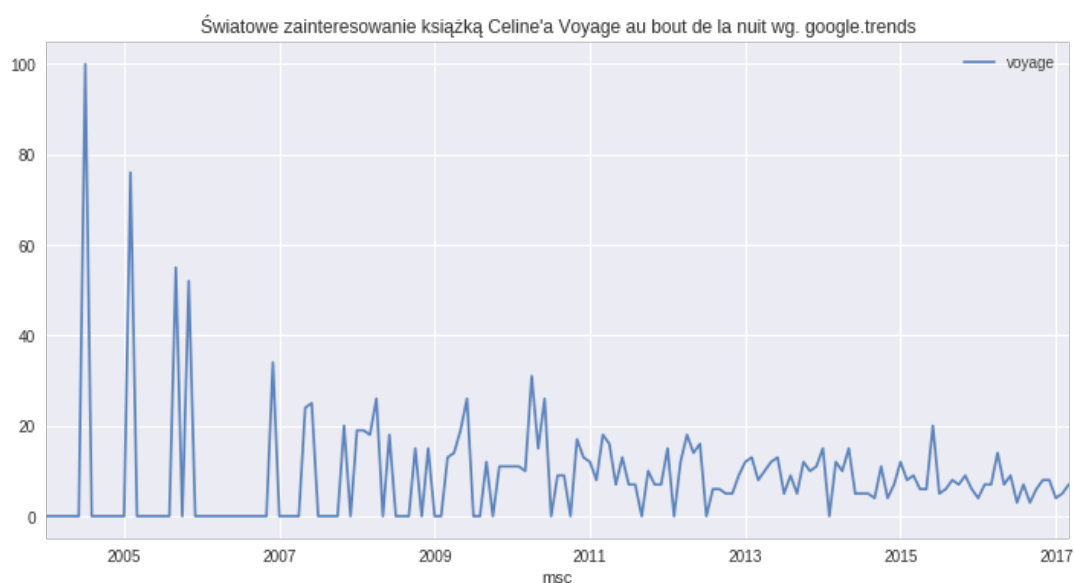
ostatnią książkę pisarza.

Porównanie poszczególnych parametrów opisujących recepcję – parametry zostały rozdzielone na podwykresy, dane z goodreads.com opracowanie własne

Wykres 2. Porównanie poszczególnych parametrów opisujących recepcję – parametry zostały rozdzielone na podwykresy

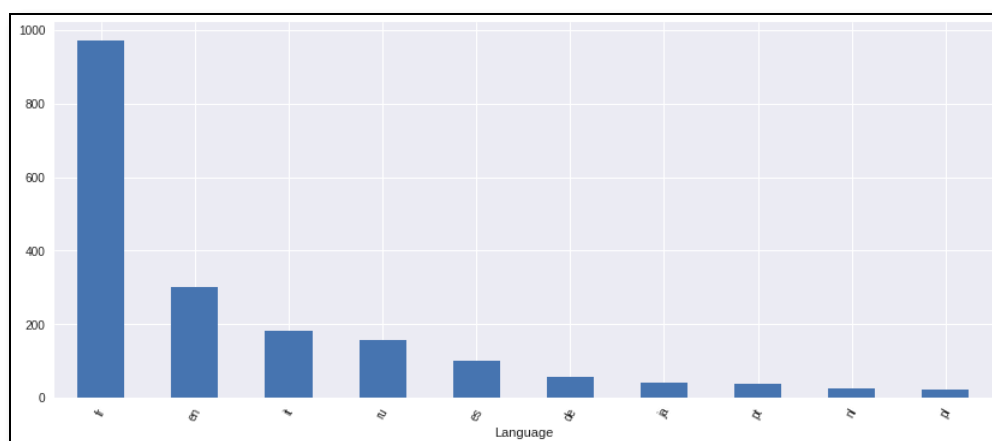
Wykres 3, stworzony na podstawie danych z Google Trends, przedstawia recepcję *Podróży do kresu nocy* na świecie w latach 2004-2017. Wykres obrazuje skokowy oraz cykliczny charakter zainteresowania powieścią – przykładowo za „szczyt” wyszukiwań przypadający na 2004 rok prawdopodobnie odpowiedzialny jest fakt, że w tamtym czasie do mediów trafiły informacje o możliwości zekranizowania debiutanckiej książki Céline’a. Większe zainteresowanie związane jest najczęściej z wydarzeniami medialnymi lub rocznicami związanymi z pisarzem. Poza tym, wykres pokazuje generalnie spadkową tendencję wyszukiwań, choć na samym końcu linia znów zaczyna piąć się w górę.

Wykres 3. Recepcja *Podróży do kresu nocy* Celine'a w latach 2004-2017 dane zaczerpnięte z serwisu Google Trends, opracowanie własne

Wykres 4 graficznie obrazuje statystyczną liczbę dziennych wejść na stronę poświęconą pisarzowi dla jej czterech najpopularniejszych wersji językowych: francuskiej, angielskiej, rosyjskiej i włoskiej (wersja polska znajduje się na dziesiątym miejscu). Na jego podstawie możemy stwierdzić, że zainteresowanie pisarzem jest największe we Francji i przewyższa nawet sumę wejść z trzech kolejnych krajów. Poniżej suma wszystkich wejść dla każdej z wersji (dane wg Wikipedii⁴⁶):

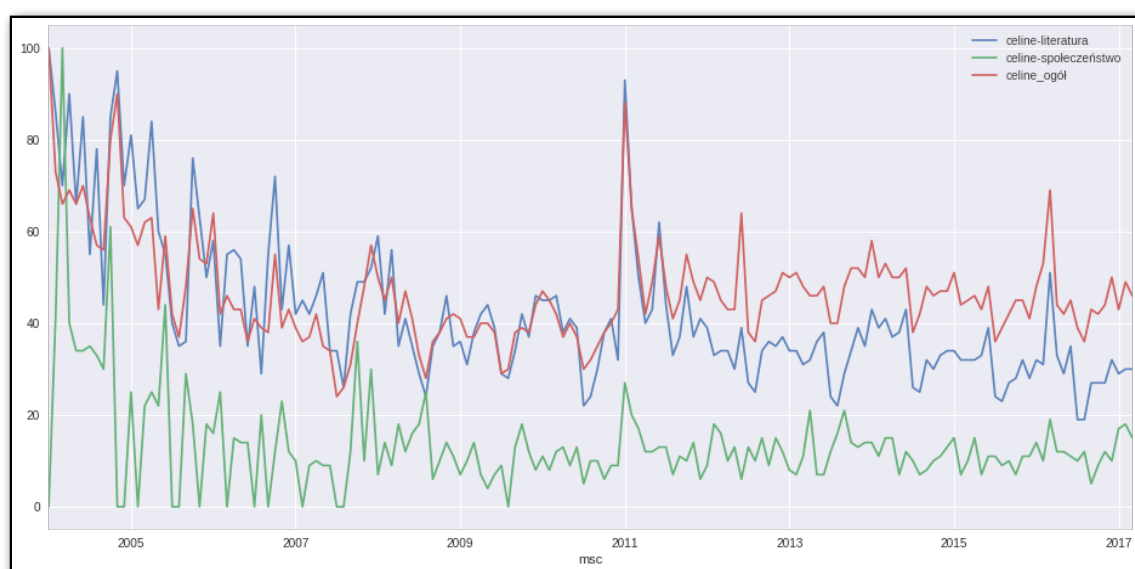
fr	972.859467
en	300.812130
it	183.338757
ru	157.377219
es	101.319527
de	55.707101
ja	39.747041
pt	38.661243
nl	25.162722
pl	21.671598

⁴⁶ <https://www.wikidata.org/wiki/Q151820> [dostęp online: 29.06.2017]

Wykres 4. Statystyczne porównanie wyświetleń (ilość dziennych wejść) dziesięciu najpopularniejszych wersji językowych stron „Louis-Ferdinand Céline” na portalu Wikipedia

Wykres 5 pokazuje zarówno średnie zainteresowanie pisarzem w latach 2004-2017, jak i przedstawia oraz zestawia ze sobą trzy kategorie wyszukiwań dotyczące Céline’a, dając tym samym najbardziej kompletny obraz recepcji.

Wykres 5 Zainteresowanie pisarzem na przestrzeni kilkunastu ostatnich lat w ujęciu Google Trends w kontekście trzech rodzajów wyszukiwań, opracowanie własne

Kolor czerwony reprezentuje kategorię wyszukiwań „Wszystko”, czyli najszerszy i najbardziej ogólny zakres zapytań dotyczących pisarza. Przykładem takiego zapytania jest fraza „Louis-Ferdinand Céline”. Google Trends oferuje także możliwość badania trendów pod kątem bardziej szczegółowych czy kontekstowych zapytań, co pokazują dwie pozostałe kategorie.

Kolor niebieski reprezentuje kategorię wyszukiwań „Książki i literatura”, czyli wiąże wyszukiwanie z konkretnym, literackim kontekstem. Stosunek linii niebieskiej (literatura) do

czerwonej (ogólne) świadczy o tym, że nieodłącznym elementem Céline'a są jego książki. W 2011 roku niebieska linia przewyższyła nawet linię czerwoną (w 2011 roku wypadała 50 rocznica śmierci pisarza, której uczczeniu towarzyszyły liczne kontrowersje).

Kolor zielony reprezentuje kategorię wyszukiwań „Ludzie i społeczeństwo” i w tym kontekście pisarz jest zdecydowanie najrzadziej wyszukiwany.

Struktura wyszukiwań przedstawiona na wykresie jasno pokazuje, że w okresach wzmożonego zainteresowania pisarzem automatycznie wzrasta liczba wyszukiwań we wszystkich kontekstach, a większość wzrostów oraz spadków to zjawiska powiązane ze sobą, choć nie jest tak zawsze. Na przykład u schyłku roku 2013 mamy do czynienia z gwałtownym spadkiem wyszukiwań ogólnych oraz związanych z literaturą, natomiast możemy zaobserwować wyraźny wzrost zapytań z trzeciej, zwykle najmniej popularnej kategorii.

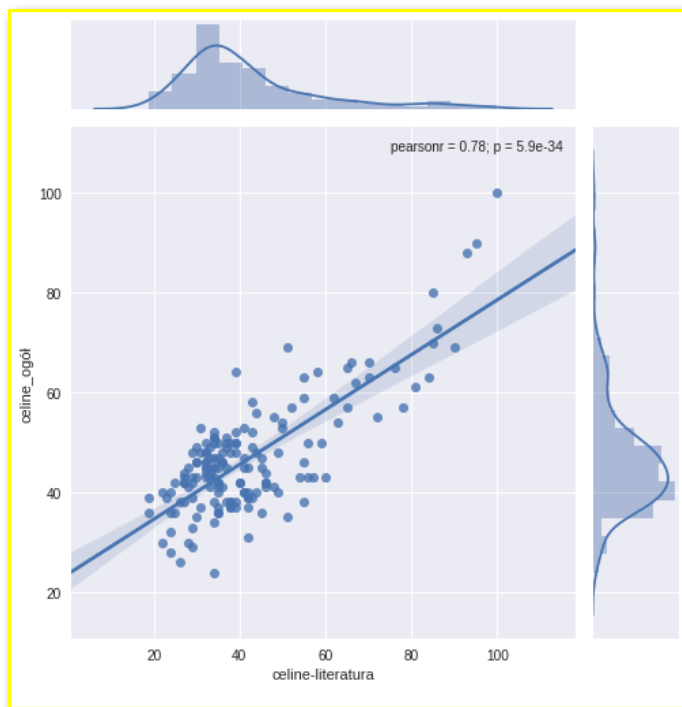
Dane z poniższej tabeli stanowią uzupełnienie wykresu 5, przedstawiając poziom korelacji według współczynnika korelacji liniowej Pearsona pomiędzy trzema rodzajami wyszukiwań (w skali gdzie wartość 1 oznacza korelację całkowitą a wartość 0 brak korelacji).

	Celine-literatura	Celine-społeczeństwo	Celine_ogół
Celine-literatura	1.000000	0.376104	0.781288
Celine-społeczeństwo	0.376104	1.000000	0.394814
Celine_ogół	0.781288	0.394814	1.000000

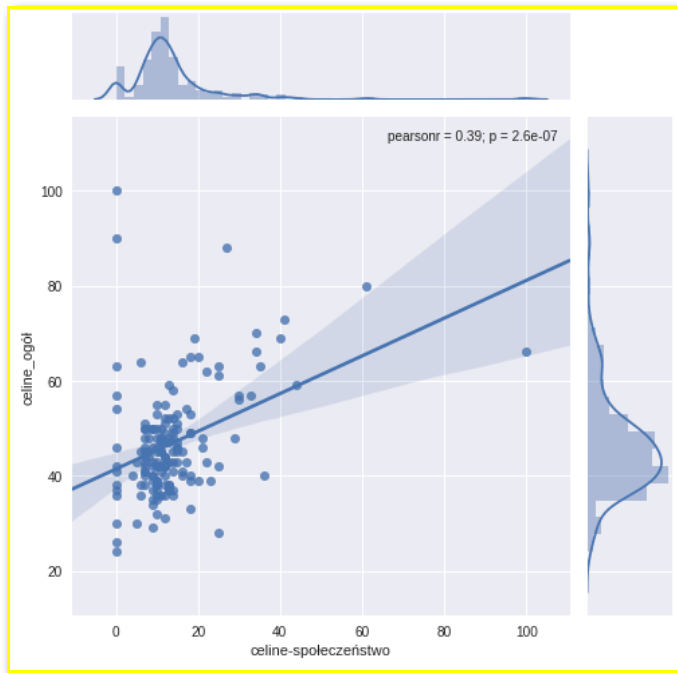
Poniższy wykres graficznie pokazuje proporcje pomiędzy wzajemnymi korelacjami trzech rodzajów wyszukiwań i na jego podstawie można stwierdzić, że powiązania między wyszukiwaniem samej postaci Céline'a a wyszukiwaniem w kontekście literatury są bardzo silne. Innymi słowy, zainteresowanie nim jako twórcą literatury jest skorelowane z ogólnym zainteresowaniem dotyczącym Céline'a.

Poniższe dwa wykresy graficznie ukazują stopień korelacji pomiędzy rodzajami wyszukiwań. Im bliżej niebieskiej linii znajdują się kropki, tym większa korelacja. Wykres 7 obrazuje znacznie wyższy (0.78) poziom korelacji łączący kategorię „Wszystko” z kategorią „Książki i literatura”. Wykres 8 dotyczy stosunkowo niskiego stopnia korelacji (0.39)

między wyszukiwaniem za pomocą kategorii ogólnej „Wszystko” oraz kategorią „Ludzie i społeczeństwo”.

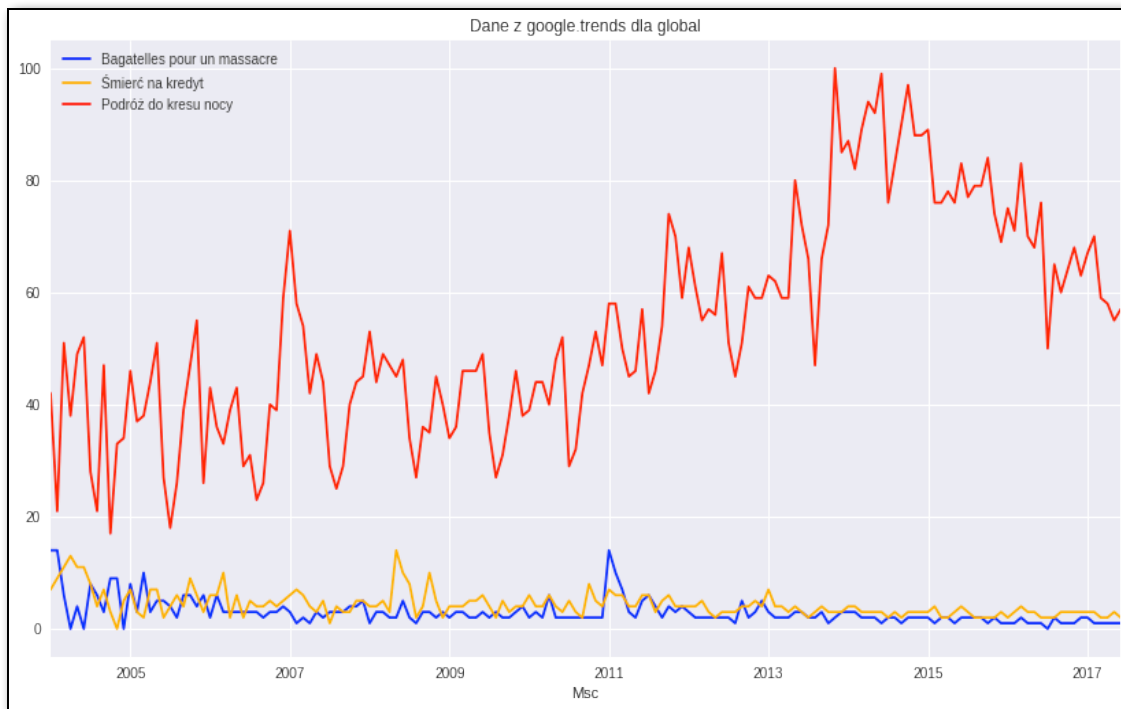

Wykres 6. Korelacja kategorii „Wszystko” i kategorii „Książki i literatura”

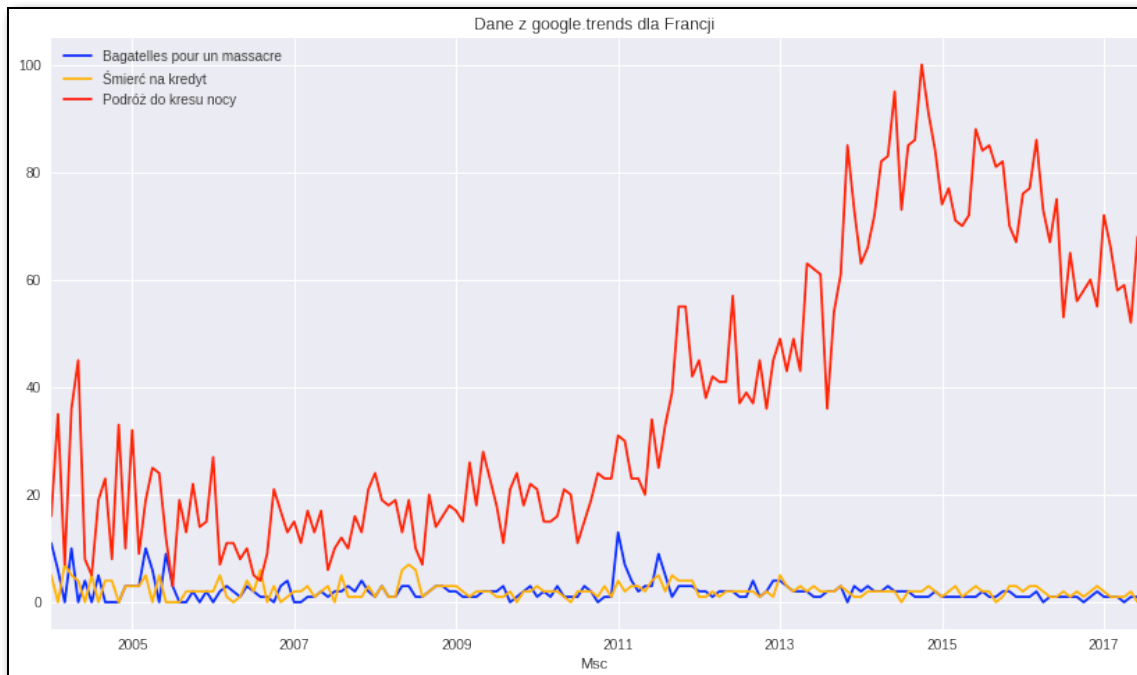

Wykres 7. Korelacja kategorii „Wszystko” i kategorii „Ludzie i społeczeństwo”

Poniższe dwa wykresy porównują recepcję dwóch pierwszych powieści Céline’a z *Bagatelles pour un massacre*, jego najsłynniejszym pamfletem – dane globalne oraz dla samej Francji.

Wykres 8. Zestawienie recepcji trzech dzieł Céline'a na świecie, dane z google.trends, opracowanie własne

Wykres 9. Zestawienie recepcji trzech dzieł Céline'a dla Francji, dane z google.trends, opracowanie własne

Przedstawione wykresy danych potwierdzają dominację literatury nad pamfletami. Nawet okresowe wzrosty zainteresowania pamfletem (jak w 2011 roku – 50 rocznica śmierci pisarza) w dłuższej perspektywie czasowej nie mogą dorównać zainteresowaniu, jakim cieszy się *Podróż do kresy nocy*.

Podsumowując, recepcja Céline'a w internecie koncentruje się głównie wokół książek (zwłaszcza *Podróży do kresu nocy*), a nie wokół tekstów politycznych. Zainteresowanie pamfletami, choć okresowo może się zwiększać, jest w rzeczywistości dość marginalne. Działalność pojedynczych osób czy nawet dobrze zorganizowanych stron takich jak *Counter-Currents* nie była w stanie tego zmienić. Céline-pisarz jest o wiele bardziej widoczny niż Céline-ideolog, a uniwersalne walory artystyczne dzieł zdają się przeważać nad dawno przebrzmiałą polityką i kontrowersjami.

Bibliografia:

Literatura przedmiotu

- Carneiro H., Mylonakis E., *Google Trends: A Web-Based Tool for Real-Time Surveillance of Disease Outbreaks*, „Clinical Infectious Diseases” listopad 2009.
- Choi H., Varian H., *Predicting the Present with Google Trends*, „Economic Record” 2012, nr 88.
- Trocki L., *Céline i Poincaré*, przeł. O. Hedemann, „Literatura na Świecie” 1990, nr 12 (233).
- Vitoux F., *Céline: A Biography*, Nowy Jork 1994.
- Vonnegut K., *Introduction*, [w:] *Rigadoon*, Londyn 2008.

II. Repozytoria i źródła cyfrowe

Céline and the lost cause of anti-semitism, przeł. M. Abidor, „The Chiseler”,
<http://chiseler.org/post/98478993271/celine-and-the-lost-cause-of-anti-semitism>, [dostęp: 10.06.2017].

Louis Ferdinand Céline (1894 -1961), „The Allan Ginsberg Project” 27 maja 2014, Blogger,
<http://ginsbergblog.blogspot.com/2014/05/louis-ferdinand-celine-1894-1961.html>,
[dostęp: 06.10.2017].

Louis-Ferdinand Céline: “I Have Always Been an Anarchist”, przeł. M. Abidor,
<https://www.marxists.org/subject/anarchism/celine/1936-anarchist.htm>, [dostęp: 10.06.2017].

the celine effect: "celine is a great liberator; I feel called by his voice" — Philip Roth, „The Evening Redness In the West” 5 października 2008,
<https://theeveningrednessinthewest.wordpress.com/2008/10/05/the-celine-effect-celine-is-a-great-liberator-i-feel-called-by-his-voice%E2%80%94philip-roth/>, [dostęp: 10.06.2017].

Louis Ferdinand Céline, [w:] *Wikidata*, <https://www.wikidata.org/wiki/Q151820> [dostęp online: 29.06.2017].

Brami E., *Céline et la question du patrimoine par Rémi Astruc*,
<http://www.lepetitcelinien.com/2011/09/celine-et-la-question-du-patrimoine-par.html>, [dostęp: 10.06.2017].

Brasillach R., *Céline's Journey to the End of the Night*, „Counter Currents”,
<http://www.counter-currents.com/2013/05/celines-journey-to-the-end-of-the-night/>, [dostęp: 10.06.2017].

Brasillach R., *Céline's Trifles for a Massacre*, „Counter Currents”, <http://www.counter-currents.com/2012/05/celines-trifles-for-a-massacre/>, [dostęp: 10.06.2017].

Céline L.-F., *Céline battles his Publisher*, przeł. M. Abidor, „The Chiseler”,
<http://chiseler.org/post/98479952346/celine-battles-his-publisher>, [dostęp: 10.06.2017].

Céline L.-F., *School of corpses*, przeł. S. Kuragin, <https://schoolforcorpses.wordpress.com/>, [dostęp: 10.06.2017].

Céline L.-F., *Tempest in a Teapot: Céline on Sartre*, przeł. M. Abidor, „Counter Currents”,
<http://www.counter-currents.com/2011/05/tempest-in-a-teapot-celine-on-sartre/>. [dostęp: 10.06.2017].

Céline L.-F., *Tempest in a Teapot: Céline on Sartre*, przeł. M. Abidor, „Counter Currents”,
<http://www.counter-currents.com/2011/05/tempest-in-a-teapot-celine-on-sartre/>. [dostęp: 10.06.2017].

Céline L.-F., *The Art of Fiction No. 33*, rozm. przepr. J. Darribehaude, J. Geunot, „The Paris Review” 1964, [online], 1964, 31, <https://www.theparisreview.org/interviews/4502/louis-ferdinand-celine-the-art-of-fiction-no-33-louis-ferdinand-celine>, [dostęp: 8 czerwca 2017].

Céline L.-F., *Trifles for a massacre*, [b.m.] 2006,
<https://archive.org/details/TriflesForAMassacre>, [dostęp: 10.06.2017].

Christensen T., *Dance Macabre: The Ballets of Céline*, „Right Reading”,
<http://www.rightreading.com/celine/celine.htm>, [dostęp: 10.06.2017].

Docx A., *A Gentler Céline*, „The New York” 27 maja 2013,
<http://www.newyorker.com/books/page-turner/a-gentler-cline>, [dostęp: 10.06.2017].

Fischer T., *Céline's journey to the cutting edge of literature*, „The Guardian” 15 czerwca 2013, <https://www.theguardian.com/books/2013/jun/15/celine-journey-cutting-edge-literature>, [dostęp: 10.06.2017].

Gardet F., *Introduction to Céline's Trifles for a Massacre*, „Counter Currents”,
<http://www.counter-currents.com/2011/03/introduction-to-celines-trifles-for-a-massacre/>, [dostęp: 10.06.2017].

Gardet F., *Preface to Céline's The School for Cadavers*, „Counter Currents”,
<http://www.counter-currents.com/2011/05/preface-to-celines-the-school-for-cadavers/>, [dostęp: 10.06.2017].

Hoffman M., *Céline, Smasher of Every Known Taboo*,
<https://www.stormfront.org/forum/t607051/>, [dostęp: 10.06.2017].

Hoffman M., *Mistaken beliefs about Louis-Ferdinand Céline*, „Revisionist Review” 25 marca 2010, Blogger, <http://revisionistreview.blogspot.com/2010/03/mistaken-beliefs-about-louis-ferdinand.html>, [dostęp: 10.06.2017].

Ivry B., *Notorious Anti-Semite Louis-Ferdinand Céline and the Jews Who Read Him*, „Forward” 23 sierpnia 2011, <http://forward.com/culture/141828/notorious-anti-semite-louis-ferdinand-celine-and-t/>, [dostęp: 10.06.2017].

Johnson G., *Counter-Currents/North American New Right Newsletter: December 2016*, „Counter Currents”, <http://www.counter-currents.com/2017/01/counter-currents-nanr-newsletter-december-2016/>, [dostęp: 10.06.2017].

Johnson G., *Louis-Ferdinand Céline’s Trifles for a Massacre*, „Counter Currents”, <http://www.counter-currents.com/2011/03/louis-ferdinand-celines-trifles-for-a-massacre/>, [dostęp: 10.06.2017].

Knipfel J., *Everybody’s wrong about Céline*, „The Chiseler”, <http://chiseler.org/post/13349046608/everybodys-wrong-about-celine>, [dostęp: 10.06.2017].

Metroland M., *Céline at Sigmaringen, 1944–45*, tamże, <http://www.counter-currents.com/2016/05/celine-at-sigmaringen-1944-45/>, [dostęp: 10.06.2017].

Sunicb T., *Louis Ferdinand Céline — An Anarcho-Nationalist*, „Occidental Observer” 24 marca 2010, <http://www.theoccidentalobserver.net/authors/Sunic-Celine.html>, [dostęp: 10.06.2017].

Venner D., *Céline: Literary Giant & Racial Nationalist*, tamże, <http://www.counter-currents.com/2015/10/celine-literary-giant-and-racial-nationalist/>, [dostęp: 10.06.2017].

Wiktor Werner (dr hab., prof. UAM), pracownik naukowy w Instytucie Historii UAM, zajmuje się metodologią historii i historią historiografii oraz historią nauki. Pracując używa wolnego oprogramowania oraz własnych programów, które pisze w języku Python.

Autor i współautor sześciu książek:

Wprowadzenie do historii PWN, Warszawa 2012;

Historyczność kultury. W poszukiwaniu myślowego fundamentu współczesnej historiografii, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2009;

Od duszy do świadomości, od jednostki do społeczeństwa. Szkice z historii intelektualnej, Instytut Historii UAM, Poznań 2008 [wspólnie z Iwoną Werner];

Kult początków. Historyczne zmagania z czasem, religią i genezą. Szkice z historii historiografii polskiej i obcej. Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2004.

Sokrates oskarżony. Tożsamość nauki między sacrum a profanum, Copernicus Center Press, Kraków 2015

Contemporary Lives of the Past. Instytut Historii UAM (2018) [wspólnie z Violetta Julkowską]

Zbigniew Wilczyński, absolwent UAM, mgr historii od 2017 roku pracownik IPN, uczestnik seminarium magisterskiego prof. W. Wernera, na którym prowadził badania nad recepcją twórczości literackiej i politycznej F Celine'a.